

Yerel Yönetimlerin Tarım ve Gıda Stratejilerinde Yeni Gelişmeler: İzmir Karşıyaka Belediyesi Örneği

Melek Toprak¹

Özet

Bu çalışma, Türkiye’de belediyelerin tarım ve gıda politikalarına ilişkin strateji belgelerini incelemeyi amaçlamaktadır. 2000’li yılların başında yerel yönetimlerin tarım ve gıda konusundaki yetkileri sınırlıyken, son yıllarda yürürlüğe giren yasal düzenlemelerle tarım ve gıda alanında yeni stratejiler geliştirilmeye başlanmıştır. Çalışmada, belediyelerin gıda strateji belgelerinin temel çerçevesi incelenerek, bu politikaların oluşturulma süreçleri ve kentlerde yaşayan vatandaşların beslenmeye erişimi üzerindeki etkileri ele alınmaktadır. Bununla birlikte, sürdürülebilir tarım, iklim değişikliği ve çevre politikalarının belediyelerin strateji belgelerine nasıl yansıdığı tartışılacaktır. İzmir Karşıyaka Belediyesi örneği üzerinden yürütülen analizle, yerel yönetimlerin gıda politikalarındaki rolü değerlendirilecek ve gelecekteki olası yönelimler üzerine çıkarımlar yapılacaktır.

Giriş

Bu araştırma, belediyelerin gıda strateji belgeleri üzerine odaklanmaktadır. Araştırmanın temel amacı, 2000’li yılların başında mevcut olmayan ancak yeni yasal düzenlemelerle belediyelerce oluşturulan tarım ve gıda politikalarına ilişkin strateji belgelerini incelemektir. Ayrıca, bu politikalar oluşturulurken kentlerde yaşayan grupların katılımı ve beslenmeye erişiminin nasıl ele alındığı, sürdürülebilir tarım, iklim ve çevre konularının ne ölçüde dikkate alındığı da tartışılacaktır.

1 Doktorant, Melek Toprak, İstanbul Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi ABD, melek@toprakarastirma.com , Orcid: 0000-0003-1763-407X,

Tarım ve gıda, Türkiye’de yalnızca ekonomik ve çevresel boyutlarıyla değil, aynı zamanda sosyal adalet ve kamu sağlığı açısından da hayati öneme sahip temel konulardan biridir. Özellikle büyükşehir belediyelerinin gıda politikalarındaki rolü, 2014 yılında yürürlüğe giren yasal düzenleme ile resmiyet kazanmasına rağmen, yerel yönetimlerin bu alandaki faaliyetleri yeterince kurumsallaşamamıştır. *Temel Bir İnsan Hakkı Olan Gıdaya Erişim: Covid-19 Krizinde Kent Gıda İlişkisini 30 Büyükşehir Üzerinden Yeniden Düşünmek* başlıklı çalışmada, Türkiye’deki 30 büyükşehir belediyesinin faaliyet raporları ve strateji belgeleri incelenmiş ve belediyelerin önemli bir bölümünün gıda konusundaki yetkilerini etkin şekilde kullanmadığı tespit edilmiştir. Çalışmanın bulgularına göre, Covid-19 süreci, kentlerde gıda erişiminin kırılabilirliğini gözler önüne sererken, büyükşehir belediyelerinin kriz dönemlerinde oynayabileceği kritik role de dikkat çekmiştir. Pandemi döneminde, bazı belediyeler sosyal yardım kapsamında gıda destekleri sunmuş olsa da, uzun vadeli gıda stratejilerinin geliştirilmediği görülmüştür. Kentlerin gıda sistemlerini daha dirençli hale getirmek için büyükşehir belediyelerinin tarımsal üretimi destekleme, kooperatiflerle iş birliği yapma, gıda yardımlarını sadece kriz anlarında değil sürdürülebilir politikalar çerçevesinde düzenleme gibi stratejiler geliştirmesi gerekmektedir (Kaşıkırık & Toprak, 2022).

Türkiye’de tarım açısından kritik öneme sahip olan toprak, su yönetimi, ölçek değişiklikleriyle doğrudan ilişkili olup, bu bağlamda 2012 yılında çıkarılan 6360 sayılı yasa önemli bir dönüm noktası olmuştur. Söz konusu yasa ile 14 ilde büyükşehir belediyesi kurulmuş ve 27 yeni ilçe teşkil edilmiştir. Bununla birlikte, bu illerde bulunan il özel idareleri, belde belediyeleri ve köy tüzel kişilikleri kaldırılmıştır (Resmi Gazete, 06.12.2012, Sayı: 28.489; 22.03.2013, Sayı: 28.595). Bu düzenleme ile Aydın, Balıkesir, Denizli, Muğla, Malatya, Kahramanmaraş, Manisa, Hatay, Mardin, Ordu, Tekirdağ, Trabzon, Şanlıurfa ve Van illerinde belediye yönetim yapısı büyükşehir sistemine geçirilmiştir. Resmî açıklamalarda bu dönüşümün, hizmetlerde etkinliği artırma, koordinasyonu sağlama ve halkın yaşam kalitesini yükseltme amacı taşıdığı belirtilmiştir (Tamer, 2015).

Resmi olarak belirtilen söylem “normal” olsa da, 6360 sayılı yasayla yapısal dönüşüm tarımsal yönetim açısından çeşitli eleştirilere de maruz kalmıştır. 2000’li yıllardan itibaren stratejik ve mekânsal planlama, ekonomik büyüme ve sermaye birikimi süreçlerinin temel araçlarından biri haline gelmiştir. Özellikle mekânsal planlama, tarım arazilerinin ve doğal alanların kullanım değerini piyasa odaklı bir değişim değeriyle bütünleştirerek, sermaye birikiminin hızlanmasını sağlayan bir mekanizma işlevi görmüştür. Bu süreçte, yasal düzenlemeler aracılığıyla meraların ve ormanlık alanların

imar dönüşüm alanlarına dahil edilmesi, mülkiyet yapılarının yeniden şekillendirilmesi ve hak transferlerinin gerçekleştirilmesi, küresel ve yerel sermaye için önemli fırsatlar sunmuştur. Mülkiyetin yeniden tanımlanması ve mekânsal dönüşüm süreçlerinin finansal dinamiklerle iç içe geçmesi, yalnızca kentleşme politikalarını değil, aynı zamanda kırsal alanların yönetiminde de köklü değişiklikler meydana getirmiştir (Tamer, 2015).

Bu yapısal değişimler, kırsal alanların yönetiminde yerel ölçekten uzaklaşarak büyükşehir belediyeleri ve merkezi yönetimin kontrolüne girmesine neden olmuştur. 2012 yılında yürürlüğe giren 6360 sayılı yasa ile büyükşehir belediye sınırları genişletilmiş, il özel idareleri, belde belediyeleri ve köy tüzel kişilikleri kaldırılmıştır. Böylece kırsal alanlar, doğrudan büyükşehir yönetimine bağlanarak yerel yönetimlerin tarımsal destek politikalarında daha etkin bir rol oynamasının önü açılmıştır.

Diğer yandan, bu yapısal değişimlerin yaşandığı dönemde, küresel ölçekte tarım ve gıda sistemlerini derinden sarsan krizler giderek daha belirgin hale gelmiştir. İklim değişikliği, ekonomik dalgalanmalar, salgın hastalıklar, doğal afetler ve ekolojik bozulmalar, tarımsal üretimde ciddi aksamalara ve gıda tedarik zincirlerinde kırılmalara neden olmuştur. Türkiye’de de benzer sorunlar gözlemlenirken, bu krizler yaşanmadan önce bile sağlıklı ve yeterli gıdaya erişim konusunda ciddi eşitsizlikler bulunmaktaydı. Küresel gıda krizi, halihazırda dezavantajlı grupların gıda güvenliğini daha da tehdit etmiş, düşük gelirli hanelerin beslenme olanaklarını kısıtlamış ve sadece merkezi değil, aynı zamanda yerel yönetimlerin gıda politikaları üzerindeki sorumluluğunu artırmıştır.

Bu noktada, belediyelerin geliştirdiği gıda stratejileri, gıda krizine karşı nasıl bir çözüm sundukları açısından önem arz etmektedir. Belediyeler, kırsal ve kentsel tarımı destekleyen politikalar geliştirerek hem üreticiyi hem de tüketiciyi koruyabilecek mekanizmalar oluşturabilir. Ancak bu stratejilerin uygulanabilirliği ve etkisi, küresel ekonomik politikaların gıda sistemleri üzerindeki etkileri göz önünde bulundurulduğunda tartışmalı bir hal almaktadır.

Neoliberal politikalarla birlikte gıda ticaretinin artması, gıda fiyatlarının yükselmesine sebep olmuştur. Bunun yanı sıra, gıda krizi yalnızca iklim değişikliği ve ekolojik felaketler nedeniyle değil, aynı zamanda tarımsal üretimin ticarileşmesi ve piyasa dinamiklerinin üretici üzerindeki baskısı nedeniyle de derinleşmektedir. Küçük üreticiler, yeterli gelir elde edemedikleri için tarımsal faaliyetleri terk etmekte, kırsal alanlardan şehirlere göç etmekte ve tarım arazileri ya konut alanına dönüşmekte ya da atıl kalmaktadır. Ayrıca, üreticiler ile tüketiciler arasındaki aracılar, fiyatları daha da artırırken,

kimi üreticiler ürünlerini satamamakta ve protesto amaçlı olarak ürünlerini derelere, denizlere dökmekte ya da tarlada bırakıp hiç hasat etmektedir. (Kasalar dolusu kayısıyı dereye döktü, 2024)

Toprak ve tarımsal ürünler, tarihsel süreçte farklı ekonomik sistemlere göre çeşitli şekillerde değer kazanmış ve günümüzde büyük ölçüde birer meta haline gelmiştir. Tarımsal üretim, yalnızca temel bir gıda kaynağı sağlama işlevinden çıkarak, küresel piyasalarda alınıp satılan bir ekonomik varlık niteliği kazanmıştır. Bu süreç, tarımın geleneksel yapısını değiştirerek, finans, sanayi ve hizmet sektörleriyle daha önce hiç olmadığı kadar girift ilişkiler geliştirmesine yol açmıştır. Tarım artık yalnızca üretim faaliyetleriyle sınırlı bir sektör olmaktan çıkıp, küresel ekonomik dinamiklerle doğrudan etkileşim halinde olan bir yapıya evrilmiştir (Keyder & Yenal, 2018).

Özellikle neoliberal politikaların etkisiyle tarımsal arazilerin yönetimi, büyük ölçekli sermaye yatırımlarının ve tarım dışı sektörlerin etkisi altına girmiştir. (Harvey, 2015) Bu durum, tarımsal faaliyetlerin yerel ve küçük ölçekli üreticilerden büyük şirketlerin kontrolüne geçmesine neden olmuş, gıda üretim süreçlerini daha fazla endüstrileştirmiştir. Dolayısıyla, günümüz tarım politikaları, yalnızca gıda güvenliğini değil, aynı zamanda toprağın kullanım hakkı, ekolojik sürdürülebilirlik ve kırsal ekonomilerin geleceği gibi çok katmanlı meseleleri içeren bir dönüşüm sürecine girmiştir.

Yaşanılan bu süreç, belediyelerin gıda stratejilerinin yalnızca tüketiciye yönelik değil, aynı zamanda üreticiyi de destekleyen kapsayıcı politikalar içermesi gerektiğini göstermektedir. Belediyeler, yerel üreticiyi koruyan, gıda tedarik zincirini kısaltan ve kooperatifleşmeyi teşvik eden politikalar geliştirerek hem üreticilerin ekonomik sürdürülebilirliğini hem de düşük gelirli grupların gıdaya erişimini güvence altına alabilir.

Türkiye’de belediyelerin tarımsal faaliyetlerle ilgilenmeye başlamasının temelinde yasal altyapının oluşturulması yatmaktadır. 6360 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu çıkmadan önce, yani 2014 yılında yürürlüğe girmeden önce, belediyelerin kentlerin beslenmesi, gıda stratejileri ve tarım politikaları üzerine kapsamlı bir planlaması bulunmamaktaydı. Ancak bu yasal düzenleme ile büyükşehir belediyelerinin yetki alanları genişletilmiş ve tarımsal faaliyetler de belediyelerin sorumlulukları arasına dahil edilmiştir. Bu çalışmada, 2014 yılından itibaren belediyelerin neden tarım ve gıda stratejileri üzerine çalışmalara başladıkları ve bu stratejik faaliyetlerde tarım, gıda ve beslenme konularının nasıl ele alındığı tartışılacaktır.

Son yıllarda, yerel yönetimlerin tarım ve gıda politikalarına olan ilgisi artmış, belediyeler gıda güvenliği, sürdürülebilir tarım ve yerel üreticiyi

destekleme gibi konularda çeşitli stratejiler geliştirmeye başlamıştır (Morgan, 2009). Bu yönelimin temelinde, küresel ısınma, pandemi, ekonomik krizler ve artan kentsel nüfus gibi etmenler yatmaktadır. Özellikle pandemi döneminde gıda arzında yaşanan aksaklıklar, belediyeleri kentsel tarım ve gıda stratejilerine yönelmeye zorlamıştır (FAO Türkiye, 2021)

Türkiye’de belediyelerdeki bu gelişmelerin arkasında yalnızca yerel yasal düzenlemeler değil, aynı zamanda küresel gıda sistemindeki değişimler de etkili olmuştur. Küreselleşme ile birlikte gıda ürünlerinin uluslararası ticareti serbestleşmiş, böylece temel gıda maddelerinin ulusal sınırları aşarak daha geniş bir pazarda dolaşımı kolaylaşmıştır. Ancak bu serbestleşme, gıda güvenliği ve sürdürülebilirlik açısından çeşitli sorunları da beraberinde getirmiştir. Gıdanın giderek ticari mal olarak ele alınması, bazı ülkelerde üreticilerin piyasa baskıları altında ezilmesine ve tüketicilerin ise artan fiyatlar nedeniyle sağlıklı gıdaya erişimde zorluklar yaşamasına neden olmuştur.

Bu bağlamda, belediyelerin gıda stratejileri geliştirmesi, küresel piyasanın yarattığı risklere karşı yerel düzeyde bir önlem mekanizması olarak da değerlendirilebilir. Belediyelerin tarım ve gıda alanında oynadıkları rolün düzenleyici yasal çerçevesi ve uygulamaları, özellikle 6360 sayılı yasa ile yeniden şekillenmiştir. İzmir Karşıyaka Belediyesi gibi öncü yerel yönetimler, kentsel tarımı destekleyerek ve gıda strateji belgeleri oluşturarak bu değişime öncülük etmektedir.

Bu çerçevede araştırmamızda, İzmir Karşıyaka Belediyesi’nin Gıda Strateji Belgesi’nin analiz için seçilmesinin özel bir anlamı vardır. Türkiye’de ilk kez bir ilçe belediyesi, kapsamlı bir gıda strateji belgesi hazırlamış ve bu belge “Karşıyaka Kentsel Gıda Strateji Belgesi” adıyla literatürde yerini almıştır. İlçe belediyeleri ölçeğinde bir ilk olan bu belge, kentlerin beslenme süreçlerini planlamak açısından önemli bir örnek teşkil etmektedir.

Araştırmanın yöntemi olarak nitel araştırma deseni benimsenmiştir. Çalışma, Karl Polanyi’nin kuramsal bakış açısını temel alarak gıdanın yalnızca bir ticari meta değil, aynı zamanda bir kamu malı olduğunu ve kamu yararı perspektifinden ele alınması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu nedenle, araştırmada gıdayı salt ekonomik bir değer olarak değil, toplumsal olarak yaşamsal gereklilik ve temel bir hak bakış açısı benimsenmektedir.

Bununla birlikte, araştırmanın saha çalışması, büyükşehir belediyelerinin gıda temini süreçlerindeki rolünü analiz etmeye yöneliktir. Özellikle kriz durumlarında gıda tedarikinin güvence altına alınmasında yerel yönetimlerin oynadığı rol giderek daha fazla önem kazanmaktadır. Bu bağlamda, İzmir Büyükşehir Belediyesi’nin, Karşıyaka Belediyesi tarafından hazırlanan gıda

strateji belgesi özelinde yaptığı çalışmalar, nitel araştırma yöntemlerinden içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. Veriler, NVIVO14 nitel analiz programı kullanılarak temalar ve kodlar oluşturularak analiz edilmiş ve elde edilen bulgular ışığında büyükşehir belediyelerinin gıda politikaları konusundaki sorumlulukları tartışılmıştır.

Örneğin, İzmir’de Karşıyaka Belediyesi’nin Gıda Strateji Belgesi, kent içi tarımın desteklenmesi ve yerel halkın gıdaya erişimini kolaylaştırmaya yönelik bir yol haritası sunmaktadır. Bu belge, belediyenin gıda politikalarını nasıl şekillendirdiğini ortaya koyarken, aynı zamanda yerel üreticileri destekleme ve kentte sürdürülebilir bir gıda sistemi oluşturma hedeflerini içermektedir. Böylece, belediyenin gıda stratejisi, sadece tüketicilerin gıda güvenliğini sağlamakla kalmamakta, aynı zamanda küçük ölçekli üreticileri güçlendirmeyi ve yerel ekonomiyi canlandırmayı amaçlamaktadır.

Benzer politikalar farklı büyükşehir belediyeleri tarafından da uygulanmaktadır. Kentlerde tarım ve gıda politikalarının şekillenmesi, büyükşehir belediyelerinin yetki ve sorumlulukları çerçevesinde giderek daha fazla önem kazanmaktadır. Kentlerde Tarım ve Gıda Stratejisi: İstanbul Gıda Strateji Belgesi Analizi başlıklı çalışma, İstanbul Büyükşehir Belediyesi’nin (İBB) Gıda Strateji Belgesi’ni nitel içerik analizi yöntemiyle inceleyerek, metropol ölçeğinde gıda yönetimi stratejilerinin nasıl şekillendiğini ortaya koymaktadır. Çalışmada, Türkiye’de yerel yönetimlerin gıda politikalarındaki rolü, 6360 ve 5216 sayılı kanunlar bağlamında ele alınmış; kırsal hizmetlerin büyükşehir belediyelerine devredilmesiyle ortaya çıkan yönetsel ve finansal zorluklar analiz edilmiştir. Araştırma bulguları, İstanbul gibi büyük metropollerde gıda güvenliğinin sağlanması, tarımsal sürdürülebilirliğin korunması ve yerel kalkınmanın desteklenmesi açısından belediyelerin yenilikçi stratejiler geliştirmesi gerektiğine işaret etmektedir. (Toprak & Giritlioğlu, 2024)

Yerel yönetimlerin gıda güvenliği konusundaki artan sorumluluğu, kentlerde yaşayan nüfusun artması ve tarımsal üretimin giderek daha fazla piyasa koşullarına bağımlı hale gelmesiyle de doğrudan ilişkilidir. Kentlerin giderek kırdan kopması ve üretimden uzaklaşması, gıda sistemlerini daha kırılgan hale getirmektedir. Bu nedenle, belediyeler kent içi tarımı teşvik etmek, kooperatifleri desteklemek ve doğrudan üreticiden tüketiciye gıda tedarik zincirlerini oluşturmak gibi politikalar geliştirmeye yönelmektedir.

Bu girişimler, yerel yönetimlerin yalnızca altyapı ve sosyal hizmetler sağlayan kurumlar olmaktan öte, tarım ve kent beslenme ve gıdasını, ekonomik kalkınmayı destekleyen ve çevresel sürdürülebilirliği artıran önemli aktörler haline geldiğini göstermektedir. Belediyelerin tarım ve

gıda politikaları konusundaki rolü, küresel gıda krizleri, iklim değişikliği ve ekonomik dalgalanmalar gibi faktörler göz önünde bulundurulduğunda giderek daha kritik bir hale gelmektedir. Bu nedenle, yerel yönetimlerin gıda stratejileri, yalnızca mevcut gıda arzını korumakla sınırlı kalmamalı, aynı zamanda uzun vadeli sürdürülebilir gıda sistemleri oluşturmaya yönelik kapsamlı politikalar içermelidir.

Kavramsal Sorular

Birleşmiş Milletler (BM) Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SKA) çerçevesinde açlıkla mücadele, sürdürülebilir tarım ve gıda güvenliği öncelikli hedefler arasında yer almaktadır. (Birleşmiş Milletler Türkiye, 2024) Benzer şekilde, Türkiye'nin 12. Kalkınma Planı'nda da tarımsal üretimin artırılması, gıda güvenliğinin sağlanması ve kırsal kalkınmanın desteklenmesi konularına odaklanan stratejik hedefler belirlenmiştir. (On İkinci Kalkınma Planı (2024-2028), 2023) Bu bağlamda, yerel yönetimlerin tarım ve gıda alanında oynadığı rol giderek daha fazla önem kazanmaktadır.

- Yerel yönetimlerin tarım ve gıda politikalarına yönelik faaliyetleri son 10 yılda başlamış ve gerçekten artış göstermiş midir? Belediyelerin tarımsal faaliyet yapması ve bu faaliyetlerin artış göstermesi önemli midir ve neden önemlidir?
- Belediyelere tarım ve gıda alanında yasal olarak hangi yetkiler tanınmıştır ve bu yetkiler kapsamında etkin politikalar geliştirilmiş midir? Bu politikalarda nelere değinilmektedir? Yerel yönetimlerin tarım politikalarındaki rolü, yasal düzenlemeler ışığında ele alınmalı ve uygulamada bu yetkilerin ne ölçüde kullanıldığı değerlendirilmelidir. Her ne kadar istatistiksel bir analiz yapılamayacak olsa da, niteliksel çerçevede saha araştırması kapsamında belediyelerin mevcut yasal düzenlemeler doğrultusunda nasıl hareket ettiği tartışmaya açılmak istenmektedir.

Bu sorular, yerel yönetimlerin tarımsal sürdürülebilirlik ve gıda güvenliği konularındaki sorumluluklarını, politika uygulamalarını ve gelecekte atılması gereken adımları değerlendirmek adına kritik bir perspektif sunmaktadır.

Bu araştırmanın birinci bölümünde, gıda sistemlerinin dönüşümü kuramsal, kavramsal ve tarihsel bağlamda ele alınarak, gıdanın ticarileşme süreci ve belediyelerin bu alandaki rolü incelenmiştir. İkinci bölümde ise iklim değişikliği, ekonomik krizler, doğal afetler ve salgın hastalıkların tarım ve gıda sistemleri üzerindeki etkileri değerlendirilmiş, bu krizlerin üretim süreçleri ve gıda güvenliği üzerindeki olumsuz yansımaları tartışılmıştır. Üçüncü bölümde ise saha araştırması kapsamında İzmir Karşıyaka

Belediyesi'nin Kentsel Gıda Strateji Belgesi incelenmiş, yerel yönetimlerin gıda politikaları konusundaki stratejik yaklaşımları ve uygulamaları analiz edilmiştir.

1. Kuramsal, Kavramsal ve Tarihsel Çerçeve

1.1. Gıdanın Ticarileşmesi ve Belediyelerin Rolü

Gıda politikaları, sadece ekonomik bir alanı çerçeveleyen bir konu olmanın ötesinde, toplumsal yapı ve sosyal adaletle yakından ilişkilidir. Karl Polanyi'nin piyasa ekonomisi üzerine yaptığı eleştiriler, gıdanın salt bir piyasa malı olarak değerlendirilmesinin toplumsal çıkarlarla çeliştiğini ortaya koyar (Polanyi, 2020). Polanyi'nin vurguladığı gibi, gıda ve toprak üzerindeki piyasa baskıları, ekonomik sistemin sosyal dokuları çözmeye potansiyelini göstermektedir.

Polanyi, geleneksel toplumlarda piyasanın doğrudan kontrol edilmesi gerektiğini ve bunun sosyal dengeyi korumak adına kritik bir unsur olduğunu belirtir. Tarihsel olarak bakıldığında, toplulukların gıdaya erişimde tüccar ve aracı sınıfların etkisini sınırlandırma yönelimleri olduğu görülmüştür (Polanyi, 2020, s. 110). Bu durum, piyasa dinamiklerinin toplum çıkarlarını baskılamaması için sosyal politikalarla desteklenmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır. Günümüz belediyeçilik anlayışı da bu noktada önem kazanmakta; yerel yönetimlerin, gıdaya erişimde piyasa dışı mekanizmaları harekete geçirme potansiyeli giderek daha fazla tartışılmaktadır.

1.2. Gıda Tedarik Zincirinde Belediyelerin Konumu

Belediyeler, gıda tedarik zincirinde piyasa şartlarını düzenleyici ve alternatif mekanizmalar oluşturucu bir rol üstlenebilirler. Polanyi'nin gıdayı kamu malı olarak görmesi perspektifi, yerel yönetimlerin bu alandaki rolünü öne çıkarmaktadır. Piyasa ekonomisi, gıda arzının belirli sermaye gruplarının kontrolü altına girmesine neden olurken, kamu otoritelerinin bu sürece müdahil olması, gıdaya erişimde eşitlik sağlamak adına kritik bir faktördür (Polanyi, 2020, s. 255).

Serbest piyasanın gıda üreticileri ve tüketicileri üzerindeki etkisi, belediyelerin yerel tarım politikalarını ve destek programlarını şekillendirme zorunluluğunu ortaya koyar. Özellikle büyükşehir belediyeleri, kentlerdeki gıda sistemlerini piyasa dışı mekanizmalarla destekleyerek daha adil bir yapı oluşturabilirler. Kooperatif modelleri, doğrudan çiftçi destekleri ve belediye eliyle organize edilen gıda dağıtım mekanizmaları, gıdanın sadece bir ticari meta olmaktan çıkması için önemli araçlar arasındadır.

1.3. Gıda Bir Kamu Malı mı?

Polanyi'nin ekonomik antropoloji alanındaki çalışmaları, gıdayı sadece tüketim ürünü olarak değil, aynı zamanda bir kamu malı olarak ele almanın gerekliliğini ortaya koymaktadır. Piyasa şartları, tüketici ve üreticiler üzerinde ciddi baskılar oluştururken, kamu yönetimlerinin gıdayı bir kamu hizmeti olarak sunma potansiyeli üzerine yapılan tartışmalar artmaktadır (Polanyi, 2020).

Bu noktada belediyeler, gıda politikalarına ilişkin düzenlemeler yaparak yerel tarımı destekleyici mekanizmaları devreye sokabilirler. Tarım alanlarının korunması, küçük çiftçilerin piyasa baskısı altında ezilmesini önleyecek modellerin oluşturulması ve şhirlerdeki gıdaya erişim mekanizmalarının yeniden düzenlenmesi, bu bağlamda atılması gereken adımlardır.

Sonuç olarak, Polanyi'nin teorik yaklaşımı, gıda politikalarının serbest piyasa dışı mekanizmalarla düzenlenebileceğini ve belediyelerin bu süreçte etkin bir rol oynayabileceğini göstermektedir. Karşıyaka Belediyesi gibi yerel yönetimlerin gıdaya erişim konusunda attığı adımlar, Polanyi'nin teorik çerçevesi ile de uyumludur ve bu bağlamda değerlendirilebilir.

2. Krizler, İklim Değişikliği, Doğal Afetler ve Salgın Hastalıkların Tarım ve Gıda Üzerindeki Etkileri

Günümüzde tarım ve gıda sistemleri, iklim değişikliği, doğal afetler ve küresel salgın hastalıklar gibi çok boyutlu krizlerle karşı karşıyadır. Tarımsal üretim büyük ölçüde çevresel faktörlere bağımlı olduğundan, sıcaklık değişimleri, aşırı hava olayları ve su kaynaklarının azalması gibi unsurlar üretim süreçlerini doğrudan etkilemektedir (Akalin, 2014)(IPCC, 2021). Bunun yanı sıra, doğal felaketler tarım alanlarının yok olmasına yol açarken, salgın hastalıklar gıda tedarik zincirlerinde aksamalara neden olmakta ve küresel gıda güvenliğini tehdit etmektedir (FAO, 2020). Bu araştırmada, söz konusu faktörlerin tarım ve gıda sistemleri üzerindeki etkileri ele alınarak, yerel yönetimlerin bu zorluklarla mücadelede son yıllarda oynadığı yeni roller incelenmektedir.

Doğal afetler, tarımsal üretimde ani kayıplara yol açarak hem ekonomik hem de sosyal boyutta önemli sorunlara neden olmaktadır. Sel, kuraklık, kasırga, orman yangınları ve toprak kaymaları gibi felaketler, tarım alanlarının zarar görmesine ve üretim süreçlerinin kesintiye uğramasına yol açmaktadır. Doğal afetlerin yol açtığı yıkım, yalnızca tarımsal üretimi değil, aynı zamanda gıda tedarik zincirlerini de aksatmaktadır. Ulaşım ağlarının zarar görmesi, ürünlerin pazara ulaşmasını engelleyerek gıda fiyatlarında dalgalanmalara yol açmaktadır. Bu süreçte, küçük ölçekli çiftçiler afetlerden

en fazla etkilenen gruplar arasında yer almakta ve ekonomik kayıplarla karşı karşıya kalmaktadır (FAO, 2023).

İklim değişikliğinin küresel ve bölgesel düzeyde çeşitli etkiler yaratması kaçınılmazdır. Bu süreç, yalnızca sıcaklık artışlarıyla sınırlı kalmayıp, tarım, orman ekosistemleri, bitki örtüsü, su kaynakları, deniz seviyeleri, enerji üretimi, insan sağlığı ve biyolojik çeşitlilik üzerinde geniş çaplı dönüşümler meydana getirmektedir (IPCC, 2021). Genel çerçevede değerlendirildiğinde, iklim değişikliğinin olumsuz sonuçları, potansiyel olumlu etkilerinden çok daha ağır basmaktadır.

Yukarıdaki paragraflarda bir çok araştırmacının değindiği gibi tarımsal üretim büyük ölçüde belirli iklim koşullarına bağımlıdır ve bu nedenle iklimde meydana gelen değişimler, üretim süreçlerini doğrudan etkilemektedir. Bu faktörler, tarımsal verimlilik üzerinde baskı oluşturmakta, gıda arz güvenliğini tehdit etmekte ve kırsal ekonomileri derinden etkilemektedir. Buna ek olarak, aşırı hava olaylarının (kuraklık, sel, fırtına vb.) sıklığının ve şiddetinin artması, tarımsal üretimde öngörülemezliği artırarak çiftçilerin planlama süreçlerini zorlaştırmaktadır. Özellikle küçük ölçekli çiftçiler, bu belirsizliklere karşı daha kırılgan olup, adaptasyon kapasiteleri sınırlı kalmaktadır (IPCC, 2019). Bu durum, tarımsal üretimde sürdürülebilirliği sağlamak adına yerel yönetimler ve politika yapımcılar tarafından geliştirilecek uyum stratejilerinin önemini artırmaktadır.

Son yıllarda yaşanan küresel salgın hastalıklar, tarım ve gıda sektörleri üzerinde de önemli etkiler yaratmıştır. COVID-19 pandemisi, tarım sektöründeki iş gücü eksiklikleri, tedarik zincirlerinde yaşanan kesintiler ve gıda fiyatlarındaki dalgalanmalar nedeniyle dünya genelinde gıda arz güvenliğini tehdit etmiştir (Laborde, Martin, Swinnen, & Vos, 2021).

Sonuç olarak, salgın hastalıkların ve iklim değişikliğinin tarım sektörü üzerindeki etkileri göz önünde bulundurulduğunda, sürdürülebilir tarımsal üretim sistemlerinin geliştirilmesi, tarımsal ekosistemlerin dayanıklılığının artırılması, iklim değişikliğine karşı uyum politikalarının uygulanması, kısacası kentlerin daha dirençli hale getirilmesi gerekmektedir. Bu noktada, yerel yönetimlerin tarımsal politikaları, hem üreticilerin desteklenmesi hem de kentlerin gıda güvenliğinin sağlanması açısından kritik bir role sahiptir.

3. İzmir Karşıyaka Kentsel Gıda Strateji Belgesi Örneği

Bu bölümde Karşıyaka Kentsel Gıda Strateji Belgesi üzerin içerik analizi yapılmıştır. Gıda stratejisi belgesi projesinin temel hedefinde bütüncül bir kentsel gıda politikası vardır. **Karşıyaka Kentsel Gıda Stratejisi Belgesi Açıklama Raporu** incelendiğinde, bu hedefin ve gerekçelerinin şu şekilde

ifade edildiği görülmektedir: Bir yerleşim, tarımsal üretimle doğrudan ilişkili olup olmadığına bakılmaksızın, gıda krizi, su krizi, enerji krizi ve iklim değişikliği gibi küresel sorunların çözümüne katkı sağlamak zorundadır. Bu, günümüzde giderek daha belirgin hale gelen ve geleceği tehdit eden bilimsel veriler ışığında kaçınılmaz bir gereklilik haline gelmiştir. Bu bağlamda, Karşıyaka'nın özgün değerlerini koruyarak, bu değerleri onarıp geliştirerek, yerel ihtiyaçlara uygun bir biçimde mevcut gıda sistemini sürdürülebilir bir şekilde dönüştürecek bir strateji belgesine acilen ihtiyaç vardır. Bu gıda stratejisi belgesi projesinin temel amacı, bütüncül bir kentsel gıda politikası geliştirmektir. (KARŞIYAKA KENTSEL GIDA STRATEJİ BELGESİ)

Karşıyaka Kentsel Gıda Strateji Belgesinde Karşıyaka'nın tarihsel gelişimi, tarımsal üretimden hiper kentleşmiş bir bağımlı kent haline dönüşümünü yansıtırken, Karşıyakalıların ekosistem sağlığına, sağlıklı yaşama, sürdürülebilir uygulamalara ve ekolojik gıdaya erişimine verdiği önem vurgulanmaktadır. Geleneksel çarşı kültürü ve Karşıyaka çarşısının, gıdanın tüketimi ve alışverişi üzerindeki etkisi kamusallaştırılarak vurgulanırken, Karşıyaka'nın "vizyonunda" gıdanın birleştirici ve bağlayıcı bir rol oynadığı belirtilmektedir.

Şekil 1: İzmir Karşıyaka Kentsel Gıda Strateji Belgesi Kelime Bulutu

modellerinin karşıyakalıların oynadığı sistemini
 sürecin koordinasyonu gerçekleştirilmesi kurmak sağlanması
 sağlığına hedefler dönüştürmek ilke kentleşmiş
 katılımına eylemlerin belirlenerek eylemlerle katılımıyla
 kapsayıcı dönüşüme sürdürülebilir dönüşüm hiper
 gelişime besleyici birleştirici gıdaya kültürü
 son etkisi bağlayıcı karşıyaka'nın bağımlı erişilebilir
 biyoçeşitliliğin strateji açık agroekolojik ekolojik rol
 birlikte katılımcı gıdanın kentin belgenin kadar
 haline almaktadır gerekmektedir yönetim etmek sivil
 biçimlerini alışverişi adil gıda yerel atık belirlenecek
 rolü birleşimini araçlar karşıyaka tarımsal diğer herkes
 ihtiyaçların gelişimi ayrıca korunması arasında erişimine olması
 sağlıklı kent birimlerinin belediyelerin belgesi'nin hakkının
 dönüşümünü belirtmektedir ekosistem kendisinin
 hedeflenmektedir sürdürülebilir gerektirir kentsel sürekli
 kısaltmak izlenmesi geleneksel oluşturulması
 pratikleri kurulması kamusallaştırılarak sistemleri
 stratejik planlama kuruluşları paydaşların

Bu kelime bulutu, İzmir Karşıyaka Kentsel Gıda Strateji Belgesi kapsamında yapılan nitel analiz sonuçlarını görselleştirmektedir. NVİVO 14

nitel araştırma analiz programı kullanılarak oluşturulan bu kelime bulutu, belgedeki en sık geçen ve vurgulanan kavramları ön plana çıkarmaktadır. Kelime bulutu analizine baktığımızda en sık kullanılan kelimeler en ortada ve daha büyük harfle yazılmış olanlardır. Bu kelimeler de gıda adaleti, sürdürülebilirlik, koruma, katılım, yerel, yerel yönetim, tarım gibi kelimeler olduğu görülmektedir.

Karşıyaka Kentsel Gıda Strateji Belgesi kelime bulutu nitel analiz ve yorumunu daha ayrıntılı şekilde aktaracak olursak;

1. Temel Temalar ve Kavramlar:

Sürdürülebilirlik ve Koruma: “sürdürülebilir”, “korunması”, “biyoçeşitlilik”, “ekolojik” gibi kelimeler, Karşıyaka’nın gıda sistemlerinde ekolojik ve sürdürülebilir bir yaklaşımı benimsediğini göstermektedir. Bu durum, kent tarımında çevresel duyarlılığın en azından belgelerde ön planda tutulduğunu işaret eder.

Katılımcılık ve Yerel Yönetim: “katılımcı”, “yönetim”, “kent”, “Karşıyaka’nın”, “belediyelerin” gibi terimler, yerel yönetimlerin gıda politikalarında etkin rol oynadığını ve sürecin paydaş katılımını öncelediğini göstermektedir.

Gıda Erişimi ve Adil Gıda: “adil gıda”, “erişilebilir”, “besleyici”, “gıda kültürü” gibi ifadeler, adil gıda erişimi ve sağlıklı beslenme olanaklarının geliştirilmesine yönelik politikaların öne çıktığını göstermektedir.

Tarım ve Yerel Üretim: “tarımsal”, “agroekolojik”, “yerel”, “gelişimi”, “biçimlerini” gibi kelimeler, kentsel tarımın güçlendirilmesi ve yerel gıda üretiminin desteklenmesi gerektiğine vurgu yapmaktadır.

2. Kelime Dağılımının Anlamı:

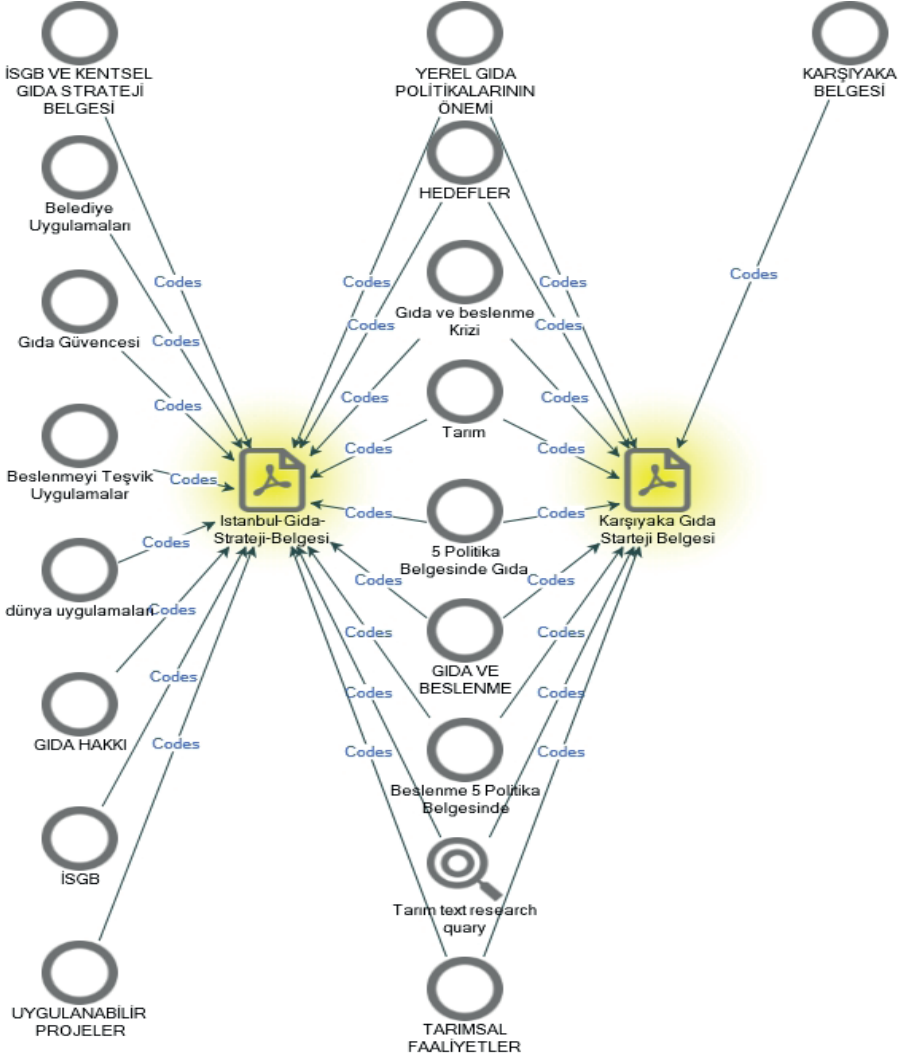
Öne Çıkan Kelimeler: “strateji”, “gerekir”, “açık”, “katılımcı”, “yerel” gibi kelimeler, stratejik planlamanın, şeffaflık ve katılımın önemli olduğunu göstermektedir.

Yerel Yönetimlerin Rolü: “Karşıyaka’nın”, “belediyelerin”, “planlama”, “kurulması” gibi kelimeler, belediyelerin kentsel gıda politikalarını yönlendirme konusundaki sorumluluğunu vurgulamaktadır.

Bu kelime bulutu analizi, Karşıyaka Belediyesi’nin gıda yönetimi stratejisinde **sürdürülebilirlik, katılımcı yönetim, ekolojik duyarlılık ve**

adil gıda erişimi konularını öne çıkardığını göstermektedir. Yerel yönetimin aktif rol aldığı, paydaşlarla birlikte oluşturulan bir strateji izlenimi ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda, belediyenin sürdürülebilir tarım, kentli hakları ve sağlıklı beslenme politikalarını geliştirmeye yönelik kapsamlı bir strateji benimsediği söylenebilir.

Şekil 2: İstanbul ve Karşıyaka belgelerinin karşılaştırma diyagramı

Bu diyagram, İstanbul Gıda Strateji Belgesi (İGSB) ve Karşıyaka Gıda Strateji Belgesi'nin temel kodlar ve kavramlar üzerinden karşılaştırmalı bir analizini sunmaktadır. Görselde her iki belge, gıda güvenliği, beslenme

politikaları, tarımsal faaliyetler ve yerel uygulamalar gibi ortak temalar ekseninde ele alınmıştır. İGSB ve Karşıyaka Gıda Strateji Belgesi, yerel gıda politikalarının önemine ve gıda hakkına yönelik hedefler belirlerken, farklı odak noktalarına sahip olabilir. Örneğin, İGSB’de daha geniş kapsamlı kent politikalarına ve uluslararası uygulamalara vurgu yapılmaktadır. (İstanbul Gıda Strateji Belgesi, 2021) Karşıyaka Gıda Strateji Belgesi, daha yerel ve spesifik stratejilere odaklanmış görünmektedir.

Her iki belge, sürdürülebilir projeler, beslenme teşvik uygulamaları ve tarımsal faaliyetler gibi pratik çözümler sunarken, beslenme ve tarımın beş politika belgesindeki yerini de değerlendirir. Diyagram, bu belgeler arasındaki tematik benzerlikleri ve farklılıkları görselleştirerek, yerel yönetimlerin gıda stratejilerinde nasıl bir yol izlediğini akademik bir çerçevede tartışmak için güçlü bir zemin sağlamaktadır.

Karşıyaka Kentsel Gıda Strateji Belgesi’nin oluşturulması, teknik bir çalışma ile katılımcı planlama yaklaşımının birleşimiyle planlanmıştır. Belediyelerin ve diğer yerel yönetim birimlerinin koordinasyonu ve uygulamadaki rolü önemli olduğu kadar, sivil toplum kuruluşları, üreticiler, araçlar ve tüketicilerin de katılımıyla eylemlerin tasarlanması ve izlenmesi gerekmektedir. Bu süreçte, kentin gıda sistemini dönüştürmek için belirlenecek ilke, strateji ve eylemlerle birlikte belgenin kendisinin de sürekli gelişime ve dönüşüme açık olması hedeflenmektedir.

Karşıyaka Kentsel Gıda Strateji Belgesi’nin stratejik hedefler arasında agroekolojik üretim biçimlerini teşvik etmek, tedarik zincirini kısaltmak, sürdürülebilir tüketim pratikleri ve atık dönüşüm sistemleri kurmak yer almaktadır. Bu sürecin katılımcı, yerelci ve adil bir şekilde gerçekleştirilmesi için tüm paydaşların ve yurttaşların katılımına açık, kapsayıcı yeni yönetim modellerinin kurulması gerekmektedir. Ayrıca, yerel ihtiyaçların belirlenerek önceliklendirilmesi ve yerel tarımsal biyoçeşitliliğin korunması da önemlidir. Son olarak, herkes için adil, erişilebilir, yeterli ve besleyici gıdanın sağlanması ve kentin gıda hakkının korunması gerekmektedir.

Karşıyaka Kentsel Gıda Strateji Belgesi, yerel yönetimlerin gıda politikalarındaki rolünü güçlendiren, katılımcı planlama ve sürdürülebilirlik ilkeleri doğrultusunda şekillendirilmiş önemli bir politika belgesidir. Yapılan analizler, belgenin agroekolojik üretimi teşvik etmek, gıda tedarik zincirlerini kısaltmak, adil ve sürdürülebilir gıda sistemleri oluşturmak gibi temel hedefleri benimsediğini ortaya koymaktadır. Stratejik yaklaşımın en önemli bileşeni, belediye, sivil toplum kuruluşları, üreticiler ve tüketiciler arasındaki çok aktörlü iş birliği mekanizmalarının güçlendirilmesine dayanmaktadır. Bu doğrultuda, Karşıyaka Belediyesi’nin yerel gıda yönetiminde yalnızca

düzenleyici bir aktör olarak değil, aynı zamanda dönüştürücü bir aktör olarak konumlandığı görülmektedir. Kapsayıcı, dayanıklı ve adil bir gıda sistemi inşa etmeyi amaçlayan bu belge, yerel düzeyde yenilikçi politikalar geliştirilmesine katkı sunarken, aynı zamanda kentsel gıda stratejilerinin ulusal ve küresel ölçeklerde nasıl modellenebileceğine dair önemli bir örnek teşkil etmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Yerel yönetimlerin tarım ve gıda politikalarındaki rolü, son yıllarda giderek daha fazla önem kazanmaktadır. Gıdanın ticarileşmesi ve mekânsal dönüşüm süreçleri, tarım arazilerinin korunması ve küçük üreticilerin desteklenmesi açısından ciddi zorluklar yaratırken, aynı zamanda belediyeleri bu süreçlere müdahil olmaya zorlamaktadır. Özellikle büyükşehir yasasıyla birlikte kırsal alanların doğrudan büyükşehir belediyelerinin yönetimine girmesi, tarım politikalarının yerel düzeyde yeniden şekillendirilmesini gerektirmiştir. Ancak, bu süreçte yerel yönetimlerin etkili bir gıda ve tarım politikası üretmesi, yalnızca mevzuat değişiklikleriyle değil, aynı zamanda ekonomik, sosyal ve ekolojik faktörlerle de doğrudan bağlantılıdır.

İklim değişikliği, ekonomik krizler, salgın hastalıklar ve doğal afetler, tarım ve gıda sistemlerini küresel ölçekte kırılgan hale getirmiştir. Türkiye de bu süreçten etkilenmiş, özellikle düşük gelirli kesimler için gıda güvenliği daha büyük bir sorun haline gelmiştir. Tarımsal üretimde yaşanan aksaklıklar ve artan maliyetler, sadece üreticileri değil, tüketicileri de olumsuz etkilemiş, böylece belediyelerin sosyal politikaları içinde gıda temini ve dayanıklılık stratejileri daha fazla ön plana çıkmıştır. Bu bağlamda, belediyelerin kırsal kalkınma, üretici destekleme ve tüketiciye sağlıklı gıda ulaştırma yönündeki stratejik adımları, krizlere karşı dayanıklılığı artırmak için kritik hale gelmiştir.

Bu çerçevede İzmir Karşıyaka Belediyesi'nin Kentsel Gıda Strateji Belgesi, yerel yönetimlerin tarım ve gıda konularında nasıl daha proaktif bir rol üstlenebileceğinin önemli bir örneğidir. Söz konusu belge, gıda üretimini destekleme, yerel çiftçileri koruma, kooperatifçilik ve topluluk temelli gıda girişimlerini teşvik etme gibi çok yönlü stratejileri içermektedir. Bunun yanı sıra, kentsel tarım uygulamalarının teşvik edilmesi, gıda atıklarının azaltılması ve gıda adaletinin sağlanması gibi konular da strateji belgesinde ele alınmaktadır. Karşıyaka Belediyesi'nin bu modeli, yalnızca yerel üretimi teşvik etmekle kalmayıp, aynı zamanda sosyal dayanışmayı güçlendiren ve gıda egemenliğini merkeze alan bir perspektif sunmaktadır.

Belediyeler, mahallelerde bulunan meraları ve tarım arazilerini yalnızca imar ve rant odaklı değerlendirmek yerine, kentsel tarımın desteklenebileceği

verimli alanlar olarak görmelidir. Her belediye, kapsamlı bir kentsel gıda stratejisi oluşturarak gıda üretim sürecine doğrudan katkı sağlamalıdır. Gıda politikaları, yalnızca sosyal yardım kapsamında ele alınmamalı, üretimi teşvik eden sürdürülebilir yaklaşımlar geliştirilmelidir.

Bu çerçevede, belediyeler tarafından hazırlanan faaliyet raporları ve Karşıyaka Belediyesi örneğinde olduğu gibi gıda strateji belgeleri, yalnızca bir doküman olarak kalmamalı, aynı zamanda öğretici, yönlendirici ve planlama süreçlerinde aktif olarak kullanılan dinamik rehberler haline getirilmelidir.

Yerel yönetimler, tarımsal destekleme programlarıyla küçük aile çiftçilerini önceliklendirerek üretimi artırmalı ve gıda fiyatlarındaki dalgalanmaları önlemeye yönelik politikalar geliştirmelidir. Tarımın geleneksel anlayışı olan “gıda için üretim” yaklaşımı merkeze alınarak, beslenme odaklı sürdürülebilir tarım projeleri teşvik edilmelidir.

Belediyeler gıda yardımlarını yalnızca tüketiciye yönelik bir destek mekanizması olarak görmemeli, üreticiyi güçlendiren ve gıda arz güvenliğini sağlayan kapsamlı programlarla yerel tarımsal üretimi desteklemelidir.

Sonuç olarak, yerel yönetimlerin tarım ve gıda politikalarındaki etkinliği, yalnızca yasal çerçevede tanımlanan yetkilerle sınırlı değildir. Belediyelerin, ekolojik sürdürülebilirlik, üretici hakları ve tüketicilerin sağlıklı gıdaya erişimi gibi konularda güçlü stratejiler geliştirmesi gerekmektedir. Karşıyaka Belediyesi'nin örneğinde olduğu gibi, yerel yönetimlerin tarımsal üretimi ve gıda güvenliğini destekleyen modeller geliştirmesi, hem ekonomik hem de toplumsal açıdan sürdürülebilir politikaların oluşturulmasına katkı sunacaktır. Bu tür uygulamaların yaygınlaştırılması, yerel yönetimlerin gelecekte gıda krizlerine karşı daha dirençli hale gelmesini sağlayabilir.

Kaynakça

- Akalın, M. (2014, 9 17). İklim Değişikliğinin Tarım Üzerindeki Etkileri: Bu Etkileri Gidermeye Yönelik Uyum ve Azaltım Stratejileri. *Hittit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(2), s. 351-377. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/86091> adresinden alındı
- Birleşmiş Milletler Türkiye*. (2024). 12 10, 2023 tarihinde Türkiye Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları çalışmalarımız: <https://turkiye.un.org/tr/sdgs> adresinden alındı
- BİTGİN, H. E., & ASLAN, E. (2023). Yerel Yönetimlerin Tarım Politikaları Üzerine Bir Değerlendirme: Gaziantep İli Örneği. *Türk Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 4(1), s. 40-56. 11 23, 2024 tarihinde <https://www.sakajournals.org/ojs/index.php/tjmer/article/view/52> adresinden alındı
- FAO. (2023). *The Impact of Disasters on Agriculture and Food Security 2023*. Rome. 1 8, 2025 tarihinde <https://openknowledge.fao.org/server/api/core/bitstreams/069ceb86-59b2-4b6e-90e0-b7bd26a58c76/content> adresinden alındı
- FAO Türkiye. (2021). 06 05, 2021 tarihinde <http://www.fao.org/turkey/news/detail-news/tr/c/1403536/> adresinden alındı
- Harvey, D. (2015). *Neoliberalizmin Kısa Tarihi* (A. Onacak, Çev., 2. b.). içinde İstanbul: Sel Yayıncılık.
- IPCC. (2019). *Climate Change and Land: an IPCC special report on climate change, desertification, land degradation, sustainable land*. 2022 16, 6 tarihinde <https://www.ipcc.ch/site/assets/uploads/2019/11/SRCCL-Full-Report-Compiled-191128.pdf> adresinden alındı
- IPCC. (2021). *Climate Change 2021: The Physical Science Basis. Intergovernmental Panel on Climate Change*. IPCC. 08 10, 2024 tarihinde <https://www.ipcc.ch/report/ar6/wg1/> adresinden alındı
- (2021). *İstanbul Gıda Strateji Belgesi*. İstanbul Büyükşehir Belediyesi. İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi. 05 24, 2024 tarihinde https://tarim.ibb.istanbul/img/1551435102021__7928277850i.pdf adresinden alındı
- (tarih yok). *KARŞIYAKA KENTSEL GIDA STRATEJİ BELGESİ*. TMMOB ŞEHİR PLANCILARI ODASI . TMMOB ŞEHİR PLANCILARI ODASI . https://www.spo.org.tr/resimler/ekler/66d57a46838eaf2_ek.pdf adresinden alındı
- (2023). *Karşıyaka Kentsel Gıda Strateji Belgesi*. İzmir: Karşıyaka Belediyesi. 2024 10, 11 tarihinde <https://demoapi.karsiyaka.bel.tr/file-1692099383964.pdf> adresinden alındı
- Kasalar dolusu kayısıyı dereye döktü*. (2024, 07 19). <https://www.isikgazetesi.com/haber/20970093/kasalar-dolusu-kayisiyi-dereye-doktu> adresinden alındı

- Kaşıkırık, A., & Toprak, M. (2022). Temel Bir İnsan Hakkı Olan Gıdaya Erişim: Covid-19 Krizinde Kent Gıda İlişisini 30 Büyükşehir Üzerinden Yeniden Düşünmek. *Anadolu Strateji Dergisi*, 3(1), 77-88. 05 02, 2022 tarihinde <https://dergipark.org.tr/tr/pub/anasamasd/issue/68779/1082930> adresinden alındı
- Keyder, Ç., & Yenal, Z. (2018). Artık Her Şey Metallaşıyor: Küreselleşen Türkiye’de Tarımsal Dönüşüm. Ç. Keyder, & Z. Yenal içinde, *Bildiğimiz Tarımın Sonu: Küresel İktidar ve Köylülük* (s. 49-102). İstanbul: İletişim.
- Laborde, D., Martin, W., Swinnen, J., & Vos, R. (2021). COVID-19 risks to global food security. *Science*, 369(6503), s. 500-502. 10 28, 2024 tarihinde <https://www.science.org/doi/10.1126/science.abc4765> adresinden alındı
- Morgan, K. (2009). Feeding the City: The Challenge of Urban Food. *International Planning Studies*, 14(4), 341-348. 07 13, 2020 tarihinde <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/13563471003642852> adresinden alındı
- (2023). *On İkinci Kalkınma Planı (2024-2028)*. T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Ankara. https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2023/12/On-Ikinci-Kalkinma-Plani_2024-2028_11122023.pdf adresinden alındı
- Polanyi, K. (2020). *Büyük Dönüşüm Çağımızın Siyasal ve Ekonomik Kökenleri* (15 b.). (A. Buğra, Çev.) İstanbul: İletişim.
- Polanyi, K. (2020). Piyasa ve Doğa. K. Polanyi içinde, *Büyük Dönüşüm Çağımızın Siyasal ve Ekonomik Kökenleri* (A. buğra, Çev., 15 b., s. 249-266). İstanbul: İletişim.
- Resmî Gazete*. (2012, 12 6). ON ÜÇ İLDE BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ VE YİRMİ ALTI İLÇE KURULMASI İLE BAZI KANUN VE KANUN HÜKMÜNDE KARARNAMELERDE DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR KANUN: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/12/20121206-1.htm> adresinden alındı
- Tamer, N. G. (2015). Neoliberal Politikalar, Çevre ve Kent Bağlamında Türkiye’de Su Yönetimi . *Yerel Yönetim Kent ve Ekoloji* (s. 193-229). içinde Ankara: İmge.
- Toprak, M., & Giritlioğlu, P. P. (2024, 12 31). Kentlerde Tarım ve Gıda Stratejisi: İstanbul Gıda Strateji Belgesi Analizi. *Uluslararası Eşitlik Politikası Dergisi*, 4(2), s. 1 - 21. 01 05, 2025 tarihinde <https://dergipark.org.tr/tr/pub/uepd/issue/89703/1611062> adresinden alındı